

Neki aspekti sukoba niskog intenziteta

Tin Guštin

Sažetak

Sukob niskog intenziteta je koncept čiji začetci datiraju u osamdesete godine prošlog stoljeća, a definira se kao političko-vojna konfrontacija između suprotstavljenih država ili skupina koja je slabijeg intenziteta od konvencionalnog rata i jačeg od mirne i rutinske konkurencije država. Često uključuje dugotrajne borbe konkurentskih načela i ideologija, a kreće se od subverzije do uporabe oružane sile. Vođen je kombinacijom sredstava, primjenom političkih, ekonomskih, informacijskih i vojnih instrumenata. Sukobi niskog intenziteta često su lokalnog karaktera, uglavnom u zemljama u razvoju, ali sadrže regionalne i globalne sigurnosne implikacije. Najznačajniji sadržaj sukoba niskog intenziteta u zemlji prema kojoj se djeluje jest pobuna, bilo da se ona pomaže ili slama. Pobuna predstavlja organiziranu oružanu političku borbu čiji je cilj oduzimanje vlasti revolucionarnim preuzimanjem i smjenom postojeće vlade. Rad donosi pregled dosadašnjih istraživanja o temi sukoba niskog intenziteta te prikazuje njegove ključne sastavnice.

Ključne riječi

sukob niskog intenziteta, pobuna, strategija, vojna doktrina, subverzija, oružana sila

1 Članak je primljen u Uredništvo 13. rujna 2020. i prihvaćen za objavu 18. ožujka 2021.

Uvod

Tema rada proizišla je iz želje da se napravi pregled dosadašnjih istraživanja i odrede temeljne teorijske postavke sukoba niskog intenziteta (dalje: SNI), kojem je u dosadašnjem hrvatskom znanstvenom diskursu posvećeno vrlo malo pozornosti. To posebice dolazi do izražaja ako se uzme u obzir pomicanje doktrine modernog ratovanja prema asimetričnom obliku, u kojem konvencionalni sukobi, kakvi su dominirali kroz povijest, sve više gube na važnosti, dok *operacije različite od rata*² postaju pravilo. Rad je strukturiran u dva dijela, u prvom su prikazana dosadašnja istraživanja o sukobu niskog intenziteta, dok su u drugom analizirane njegove ključne teorijske odrednice.

Sukob niskog intenziteta definira se kao političko-vojna konfrontacija između suprotstavljenih država ili skupina koja je slabijeg intenziteta od konvencionalnog rata, ali jačeg od mirne i rutinske konkurencije država. Često uključuje dugotrajne borbe konkurentskih načela i ideologija, kreće se od subverzije do uporabe oružane sile, a vođen je kombinacijom sredstava, primjenom političkih, ekonomskih, informacijskih i vojnih instrumenata. Sukobi niskog intenziteta često su lokalnog karaktera, uglavnom u zemljama u razvoju, ali sadrže regionalne i globalne sigurnosne implikacije.³ Za razliku od tradicionalnog rata, SNI ima obilježja posrednog djelovanja, prilagodljiviji je i jeftiniji te zahtijeva bitno manje ljudskih snaga, oslanjajući se na lokalne sudionike. Zbog navedenih razloga, SNI je bolje prilagođen uzrocima sukoba u zemljama u razvoju pa upravo tamo možemo tražiti njegove začetke.

Sukob niskog intenziteta kao koncept pojavljuje se 80-ih godina prošlog stoljeća, a nastao je kao rezultat iskustava i napora teoretičara rata i ratne vještine za drukčije promišljanje, organiziranje, planiranje, realizaciju i kontrolu suvremenih (ne)ratnih sukoba. Potreba za promjenom metode ratovanja javila se iz nepovoljnog stava američke javnosti prema ratu u

2 Joint Publication 3-0, *Doctrine for Joint Operations*, 2017., VIII-2.

3 *FM 100-20*, Chapter 1: Fundamentals Of Low Intensity Conflict, nepaginirano (<https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/100-20/index.html>, pristupljeno 10. 8. 2020.).

Vijetnamu. Promjena filozofije i pristupa ratovanju poslužila je Reaganovoj administraciji u borbi protiv revolucionarnih nastojanja nacionalista u zemljama u razvoju.⁴ Razlozi okretanja SAD-a vođenju rata niskog intenziteta u 80-im godinama prošlog stoljeća mogu se tražiti u premještanju fokusa ratovanja sa srednje Europe prema zemljama u razvoju, koje postaju poprište sukoba hladnoratovskih sila, čineći njihovu neposrednu intervenciju nepotrebnom. Usporedno s razvojem SNI-ja, mogu se pratiti i korijeni globalizacije, procesa koji vodi sve većoj povezanosti i međuovisnosti pojedinih dijelova suvremenoga svijeta. Smanjenje broja ratova između država i povećanje broja ratova unutar država temeljno je obilježje sukoba globalnog doba. Proces globalizacije pridonosi stvaranju integracijskih procesa pa su zbog toga gotovo nemogući veći poremećaji unutar vlastitog sustava koji nadilazi nacionalne granice uključenih zemalja. Nestabilnosti u zemljama u razvoju počinju, dakle, predstavljati središnji problem sigurnosne politike SAD-a, a vjerojatne prijetnje njihovim interesima počinje se tražiti u lokalnim i regionalnim sukobima u zemljama u razvoju, koje postaju plodan poligon za razvoj koncepta SNI-ja.

Za razliku od ostalih koncepta ratovanja, SNI je ponajprije usredotočen na politički karakter sukoba, a ne na njegovu vojnu razinu. Vojni segment predstavlja taktičku dimenziju strateškog plana, iz čega proizlazi ograničena uporaba vojnih sredstava (određena socijalnom i političkom korisnošću). Cilj SNI-ja nije, dakle, vojno osvajanje, nego društveni nadzor. U usporedbi sa sličnim konceptima („četvrta generacija ratovanja” i „asimetrično ratovanje”) koji su identificirani kao rezultat napora nedržavnih elemenata, SNI je koncept koji su sustavno razvijali vojni teoretičari velikih sila (ponajprije SAD-a i Francuske) kao oblik sukoba najprimjereniji zemljama u razvoju.

Metodološki ću konstruirati pojam SNI-ja kroz usporedbu s dominantnim oblicima ratovanja, zatim analizu njegovih temeljnih sastavnica te formuliranje strateških i doktrinarnih posebnosti koncepta. Teza koja će se provlačiti kroz rad temeljit će se na prikazu relevantnosti koncepta SNI-ja u modernom ratovanju.

4 Ivan Molloy, *Rolling Back Revolution : The Emergence of Low Intensity Conflict*, 2001. 2.

Pregled dosadašnjih istraživanja

Idejni tvorac koncepta SNI-ja je profesor Sam Sarkesian s Loyola University of Chicago u SAD-u, koji je razvijajući ideju „drukčijeg rata“, sadržaje sukoba niskog intenziteta svrstao u nekonvencionalna ratna djelovanja.⁵ U svojoj knjizi *America's Forgotten Wars* iz 1984. Sarkesian polazi od teze kako će sukobi niskog intenziteta, a ne veliki konvencionalni ratovi, dominirati u budućnosti, no također ističe i važnost razlikovanja posebnih operacija od SNI-ja, ponajprije zbog razlika u ciljevima. Njegova je primarna tvrdnja kako je američka strateška misao uglavnom propustila naučiti lekcije iz sukoba niskog intenziteta.⁶

Za dalju teorijsku elaboraciju i praktičnu razradu potrebno je spomenuti trojicu američkih vojnih teoretičara koji su teoretski oblikovali i doktrinarno formalizirali koncept sukoba niskog intenziteta. Prvi među njima, američki vojni teoretičar James Motley, u sukobe niskog intenziteta ubraja terorizam, nekonvencionalni rat i manji konvencionalni rat, odnosno specijalni rat i lokalni sukob. S tim u vezi on ističe kako „oružane snage SAD-a, pored održavanja snažnog nuklearnog zastrašivanja prema drugoj sili (SSSR), moraju osposobiti i ojačati svoje vojne mogućnosti za sukobe niskog intenziteta u područjima zemalja u razvoju, za raspon aktivnosti i operacija na nižoj ljestvici spektra sukoba koji obuhvaćaju upotrebu sile da bi se osvojio ili zaštitio teritorij ili osigurali interesi kroz različite neborbene i borbene aktivnosti do granice koja ne smije isprovocirati ili izazvati sukob širih razmjera”.⁷ Sljedeći prilog razvoju doktrinarnog koncepta sukoba niskog intenziteta dao je pukovnik američke vojske David Dean, koji drži kako akcije koje se odnose na sukob niskog intenziteta mogu pokrivati velik raspon vojnih, ekonomskih i političkih mjera. Prema njemu, u ovaj tip sukoba mogu se ubrojiti svi lokalni i ograničeni ratovi u kojima sudjeluju snage SAD-a uz primjenu raznih pritisaka, diktata, ucjena i drugih sredstava

5 Milan Živojinović, *Protivječnosti strategije sukoba niskog intenziteta i međunarodnog prava u kontekstu sukoba u SFRJ* (doktorska disertacija), 2016., 125.

6 Sam Sarkesian, *America's Forgotten Wars*, 1984.

7 James Motley, *A Perspective on Low-Intensity Conflict* u „Military Review“, January 1985., 4.

prisile.⁸ Treći vojni teoretičar, Juri Raus, pod pojmom sukoba niskog intenziteta podrazumijeva „koordiniranu i sistematičnu borbu, slabijeg intenziteta od općeg rata, između država ili rivalskih vlada, radi kontrole nad stanovništvom, resursima i vladinim akcijama, s pomoću vojnih, političkih, ekonomskih, psiholoških i drugih sredstava, mjera i postupaka”.⁹

Iz navedenih definicija vidljivo je kako sukob niskog intenziteta u američkoj vojnoj teoriji i doktrini nije precizno definiran te kako među različitim vojnim pristupima postoje fundamentalne razlike, ponajprije u poimanju, a potom i u prakticiranju koncepta.

Od ostalih autora koji su se bavili sukobom niskog intenziteta valja spomenuti izraelskog vojnog povjesničara i teoretičara Martina van Crevelda, koji u svojoj knjizi *The Transformation of War* ističe kako su mnogi ratovi vođeni nakon 1945. godine bili zapravo sukobi niskog intenziteta, koje su velike vojne sile na kraju izgubile zbog toga što su se vojske dosljedno pripremale za borbu protiv konvencionalnog rata, umjesto za sukob niskog intenziteta s kojim su se suočile.¹⁰ Australški politolog Ivan Molloy bavio se sukobom niskog intenziteta u svom djelu *Rolling Back Revolution: The Emergence of Low Intensity Conflict*. On navodi kako je

„sukob niskog intenziteta višedimenzionalna, ali prvenstveno politička strategija koja nastoji postići svoje ciljeve izbjegavanjem izravne vojne intervencije, tražeći umjesto toga kombinaciju različitih političkih, ekonomskih i psiholoških inicijativa te prikriivena vojna djelovanja *službenih* i *privatnih* američkih agencija. U praksi, pojava sukoba niskog intenziteta 1980-ih predstavljala je sve veću zabrinutost SAD-a zbog sukoba sjever – jug koji su često uključivali pitanje nacionalizma i pravo na samoodređenje.”¹¹

Robert Asprey u svojoj knjizi *War in the Shadows: The Guerilla in History* na vrlo opsežan način obrađuje cjelokupnu temu gerilskog ratovanja od 18. st. do Vijetnamskog rata, zaključujući kako se gerilski rat razvio u idealan

8 David Dean, *The Air Force role in Low-Intensity Conflict*, 1986.

9 Juri Raus, *LIC-Another Definition* u „Military Review”, December 1986., 81.

10 Martin van Creveld, *The Transformation of War*, 1991.

11 Molloy, 8.

instrument za ostvarenje društveno-političko-ekonomskih težnji siromašnih naroda.¹² Douglas S. Blaufarb i George K. Tanman, autori knjige *Who Will Win? A Key to the Puzzle of Revolutionary War*, definiraju pobunu kao pokretačku silu revolucionarnog rata kojemu je cilj uništavanje postavki na kojima određeno društvo počiva, što u konačnici uvijek rezultira negativnim posljedicama.¹³ Knjiga *The Savage Wars of Peace: Small Wars and the Rise of American Power* autora Maxa Boota tematizira američku pozadinu u malim ratovima, prikazujući takvu vrstu sukoba kao normu, a ne iznimku za američku vojsku.¹⁴ Brian Crozier u knjizi *The Rebels, A Study of Post-War Insurrections* istražuje podrijetlo izbijanja i tehnike pobune te pozadinu i karakter tipičnog pobunjeničkog vođe.¹⁵ U *Revolution in the Revolution* Regis Debray donosi pragmatičnu procjenu situacije u Latinskoj Americi 1960-ih godina, a knjiga je ubrzo nakon objave postala svojevrsni vodič za gerilsko ratovanje.¹⁶ David Galula svoja je iskustva francuskog službenika u Grčkoj, Kini, jugoistočnoj Aziji i Alžiru iznio u knjizi *Counter-Insurgency Warfare, Theory and Practice*.¹⁷ Charles Gwynn autor je *Imperial Policing*, djela koje uključuje opća načela operacije unutarnje sigurnosti i niz studija slučaja iz britanskog međuratnog iskustva (Indija, Burma, Kina, Palestina, Egipat).¹⁸ Janie J. Geldenhuys u tekstu *Rural Insurgency and Counter-Measures* prikazuje pobunu i metode borbe protiv pobune u Južnoj Africi iz vladine perspektive.¹⁹ T. N. Green u *The Guerilla and How to Fight Him* daje sažetak studije slučaja o metodama pobuna i procjenu njihovih uspjeha.²⁰ Frank Kitson u knjizi *Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency and Peacekeeping* zauzima se za agresivnu

12 Robert B. Asprey, *War in the Shadows: The Guerrilla in History*, 1975.

13 George Tanham, Douglas S. Blaufarb, *Who Will Win? A Key to the Puzzle of Revolutionary War*, 1989.

14 Max Boot, *The Savage Wars of Peace: Small Wars and the Rise of American Power*, 2002.

15 Brian Crozier, *The Rebels, A Study of Post-War Insurrections*, 1960.

16 Regis Debray, *Revolution in the Revolution*, 1967.

17 David Galula, *Counter-Insurgency Warfare, Theory and Practice*, 1964.

18 Charles Gwynn, *Imperial Policing*, 1936.

19 Janie J. Geldenhuys, *Rural Insurgency and Counter-Measures* u „*Revolutionary Warfare and Counter-Insurgency*”, 1984.

20 T. N. Green, *The Guerilla and How to Fight Him*, 1963.

upotrebu vladinih oružanih snaga prilikom suzbijanja pobuna.²¹ Kroz prikaz svoje uloge u Arapskoj pobuni 1916. – 1918. T. E. Lawrence u svojoj knjizi *Seven Pillars of Wisdom* zaključuje kako sama vojna moć neće biti dovoljna da se pobijedi u nekonvencionalnom ratu, ističući potrebu za korištenjem i drugih, nevojnih metoda.²² John McCuen u *The Art of Counter-Revolutionary War* analizira vojne metode kineskog stila revolucije.²³ U *Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency* autor Roger Triquier razvija ideju kako su vojne taktike i tehnike beskorisne ako je izgubljeno povjerenje stanovništva među kojim se pobuna odvija.²⁴ Na kraju vrijedi spomenuti *Small Wars Manual*, priručnik američkih marinaca, koji predstavlja praktična i relevantna razmišljanja o vođenju malih ratova od strateške do taktičke razine.²⁵

Teorijske odrednice

Karakter sukoba niskog intenziteta

Dominantan oblik ratovanja kroz povijest počiva na paradigmi industrijskog rata među državama koji je na strateškoj razini odlučan masivnim korištenjem vojne sile kako bi se slomio protivnik. Paralelno s industrijskim *totalnim ratom* pojavljuju se i kolonizacijski ratovi te sukobi kojima je cilj širenje utjecaja i kontrole velikih sila u zemlje u razvoju. Zbog odnosa ravnoteža konvencionalne vojne moći zapada i ostatka svijeta, koji je nadmoćno na strani prvih, u zemljama u razvoju pojavljuje se potreba za traženjem drukčijih puteva ratovanja kako bi se oduprle konvencionalnoj vojnoj nadmoći zapada. Izbjegavanje protivničke snage i napad na njegove slabosti vodeće su ideje tog načina ratovanja, najčešće ostvarene kroz pobunjeničke operacije i gerilski oblik ratovanja. Regularne vojske razvijenih zemalja imale su velike strateške probleme uporabe oružanih snaga u takvim sukobima. Usprkos tehnološkoj opremljenosti regularne vojske,

21 Frank Kitson, *Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency and Peacekeeping*, 1971.

22 T. E. Lawrence, *Seven Pillars of Wisdom*, 1996.

23 John McCuen, *The Art of Counter-Revolutionary War*, 1966.

24 Roger Triquier, *Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency*, 1961.

25 *Small Wars Manual*, 1940.

pripremljene za konvencionalni rat, pokazala se njezina nemoć u sukobu s ustanicama, teroristima i naoružanim društvenim skupinama.²⁶ Uzroci tome su mnogobrojni pa tako Žunec u svojoj knjizi *Rat i društvo* navodi:

„Dostupnost na tržištu i tehnološki razvoj, osobito prijenosnog protuzrakoplovnog i protuoklopnog oružja učinili su najjaču udarnu snagu tih vojski lako ranjivom i neekonomičnom; nadalje, moderni sustavi oružja teško mogu djelovati u složenijem okružju gdje su neprijateljske snage – dakle ciljevi – usitnjene, raspršene i pomiješane s vlastitim snagama i gdje je fronta nejasna i fluidna. Međutim, dublji razlog neučinkovitosti leži u tome što su konvencionalna vojnička mudrost, obuka i tradicionalno profesionalno obrazovanje očito nedorasli izazovima političko-vojnih razmjera revolucionarnog rata; princip usredištenja energija i snaga na jedan cilj, naime na neprijateljevu vojnu silu, načela diskriminacije i proporcionalnosti, kao i većina osnovnih operatičko-taktičkih principa i pravila koji se uče na vojnim akademijama, nemaju valjanost u sukobu s gerilom, grupama koje vode SNI ili ‚društveni rat‘.“²⁷

Zbog potrebe za prilagodbom na nove uvjete sukoba u zemljama u razvoju, razvija se koncept SNI-ja koji počiva ponajprije na društveno-političkoj dimenziji, općeg je karaktera i ograničenog vojnog djelovanja. Proces preustroja i prilagodbe novim uvjetima djelovanja ponajprije se očituje kroz profesionalizaciju vojnog sustava. Na primjeru SNI-ja to znači stvaranje višenamjenskih snaga, veću otvorenost u odnosu prema civilnom društvu te internacionalizaciju oružanih snaga, što je posljedica već navedenog procesa globalizacije.²⁸

Promjena, nezadovoljstvo, siromaštvo, nasilje i nestabilnost pokretačke su sile dinamike sukoba niskog intenziteta, koje u međusobnoj interakciji stvaraju uvjete za sam sukob.²⁹ Uspjeh u takvim sukobima ovisi o nekoliko faktora.

26 Žunec, 93.

27 Isto.

28 Davor Kiralj, *Sukobi niskog intenziteta: sigurnosna osnovica procesa globalizacije* (diplomski rad), Zagreb, 2008., 31.

29 *FM 100-20*, Chapter 1: Fundamentals Of Low Intensity Conflict, nepaginirano (<https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/100-20/index.html>, pristupljeno 10. 8. 2020.).

Prvi od njih svakako je politička dominacija. Politički ciljevi pokreću vojne odluke na svim razinama (od strateške do taktičke) pa je stoga Clausewitzova tvrdnja „da rat nije samo politički čin, već i pravi politički instrument, nastavak političkih odnosa, njihova provedba drugim sredstvima“, definicija koja je najprikladnija upravo u primjeru sukoba niskog intenziteta.³⁰ Preduvjet za političku dominaciju upućenost je svih zapovjednika i stožernih časnika o političkim ciljevima i utjecaju vojnih operacija na njih. Vojni zapovjednici također moraju uskladiti svoja djelovanja s ostalim vladinim organizacijama kako bi zadobili zajedničku prednost u sukobu niskog intenziteta, što je odrednica drugog faktora ključnog za uspjeh, a to je jedinstvo političkih i vojnih djelovanja. Iz njega proizlazi razmatranje inicijativa koje su političke, ekonomske i psihičke prirode, odnosno suradnja vojnog s civilnim sektorom. Sljedeći faktor predstavlja prilagodljivost. Uspješne vojne operacije u sukobu niskog intenziteta zahtijevaju modifikaciju postojećih metoda i struktura ako to konkretna situacija zahtijeva, ali i razvoj novih, specifičnih za svaku situaciju pojedinačno. Faktor legitimiteta ovisi o voljnom prihvatanju prava vlade da upravlja te donosi i provodi odluke. Legitimnost proizlazi iz percepcije da je vladajući autoritet transparentan i učinkovit te koristi odgovarajuće institucije u razumne svrhe. Posljednji faktor ključan za uspjeh sukoba niskog intenziteta je ustrajnost. Sukobi niskog intenziteta rijetko imaju jasan početak ili kraj obilježen odlučnim akcijama koje su kulminirale pobjedom, već su oni po prirodi dugotrajne borbe.³¹

Čimbenici sukoba niskog intenziteta

Teorijske odrednice prema kojima možemo određeni sukob kvalificirati kao SNI su sljedeće: izuzetno velik utjecaj politike na djelovanje vojne sile, ograničena uporaba sile i ljudstva, prikrivenost neprijateljskih operacija, važnost psiholoških faktora, specifične taktičke metode koje se baziraju na gerilskim napadima, zasjedama, talačkim krizama itd. te pobuna kao najznačajniji sadržaj SNI-ja.

30 Carl von Clausewitz, *O ratu*, 2010., 34.

31 *FM 100-20*, Chapter 1: Fundamentals Of Low Intensity Conflict, nepaginirano (<https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/100-20/index.html>, pristupljeno 10. 8. 2020.).

U sukobima *visokog intenziteta* jasna je razlika između politike i vojnih poslova pa na operativnoj razini vojnici djeluju u skladu s vojnim prioritetima. To, naime, nije slučaj i u SNI-ju, gdje čak i mali opseg aktivnosti na ograničenom području može imati značajne političke implikacije.

Najvažniji sadržaj sukoba niskog intenziteta u zemlji prema kojoj se djeluje je pobuna, bilo da se ona pomaže ili slama. Pobuna predstavlja organiziranu oružanu političku borbu čiji je cilj oduzimanje vlasti revolucionarnim preuzimanjem i smjenom postojeće vlade. U nekim slučajevima ciljevi pobune mogu biti izrazitije ograničeni pa tako vođama pobune cilj može biti izdvajanje iz vladine kontrole i uspostava autonomne države unutar tradicionalnih etničkih ili vjerskih teritorijalnih okvira. Pobune uglavnom slijede revolucionarnu doktrinu i koriste oružanu silu kao instrument politike te mobiliziraju ljudske i materijalne resurse za pružanje aktivne i pasivne podrške njihovim programima, operacijama i ciljevima. Pobunjeničko vodstvo izražava svoje nezadovoljstvo prebacujući krivicu na vladu te nudi program za poboljšanje uvjeta kako bi transformiralo ljude u nepovoljnom položaju u djelotvornu silu za političko djelovanje. U konačnici, pobunjenicima je potrebna aktivna podrška mnoštva politički aktivnih ljudi i pasivno pristajanje većine. Pobunjeničko vodstvo ističe i iskorištava pitanja koja podržavaju ključne društvene skupine. Pobuna počinje u trenutku kada vlada ne pristaje na zahtjeve „važnih društvenih skupina”, a protivnici vlade se udružuju i počinju koristiti nasilje kako bi promijenili stav vlade. Pobune su koalicije različitih snaga ujedinjene zajedničkim neprijateljstvom vlade. Njihovi se izgledi poboljšavaju u mjeri u kojoj ove koalicije pronalaze zajedničku poziciju. Da bi uspjela, pobuna mora razviti ujedinjujuće vodstvo, doktrinu i organizaciju te viziju budućnosti.³²

Američki priručnik *Field Manual 100-20* definira kako u doktrini sukoba niskog intenziteta postoji sedam elemenata zajedničkih svim pobunama. To su: rukovodstvo, vanjska podrška, ideologija, faze i tempiranje, ciljevi, organizacijski i operativni obrasci te okoliš i geografija.³³

32 *FM 100-20*, Chapter 2: Support For Insurgency And Counterinsurgency, nepaginirano (<https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/100-20/index.html>, pristupljeno 10. 8. 2020.).

33 Isto.

1. RUKOVODSTVO. Pobuna je usmjereno i usredotočeno političko nasilje kojim koordinira rukovodstvo kojemu je ključni zadatak prekidanje veza između naroda i vlade te uspostavljanje kredibiliteta njihova pokreta. Društveni čimbenici oblikuju njihov pristup rješavanju problema jer je vođenje funkcija i organizacije i osobnosti, a možemo je podijeliti na dva različita modela. U prvom modelu naglasak je na organizaciji koja osigurava mehanizme stvarajući kolektivnu moć i ne ovisi o konkretnim vođama ili osobnostima da bi bila učinkovita. Zbog toga je u organizaciju koja počiva na ovom modelu lakše prodrijeti, ali je također i otpornija na promjenu. U drugom modelu organizacije ovise o karizmatičnoj osobi koja osigurava koheziju i motivaciju te je središnja ličnost oko koje se pokret okuplja, što je kroz povijest bio češći slučaj. Organizirano vodstvo na ovaj način može brzo donositi odluke i pokretati nove akcije, ali je organizacija podložna poremećajima ako se ključne ličnosti uklone.

2. IDEOLOGIJA. Ideologija predstavlja sustav ideja i vjerovanja koje pružaju orijentaciju za društveno djelovanje, u ovom kontekstu pobunu. Da bi uspjela, pobuna mora počivati na programu koji osigurava perspektivu i orijentaciju. Budući planovi pobune moraju biti dovoljno nejasni za široku privlačnost i dovoljno specifični za rješavanje važnih pitanja. Vođe pobune koriste ideologiju kako bi dali pregled opaženih socijalnih i političkih nejednakosti u povijesnom pogledu, opravdali uporabu nasilja i nezakonite radnje za osporavanje postojećeg društvenog poretka te sastavili okvir programa za budućnost. Ideologija je koristan dokaz za vojne analitičare jer se kroz nju mogu identificirati oni segmenti društva na koje pobuna cilja pa tako ideologije različitih grupa unutar pobunjeničkog pokreta mogu isticati različite poglede na strateške ciljeve. Također, ideologija može sugerirati vjerojatne ciljeve i taktike, što uvelike utječe na pobunjeničko opažanje vlastite okoline. Kombinacija ideologije pobunjenika i njegove percepcije vlastita okruženja oblikuje organizacijske i operativne metode pokreta.

3. CILJEVI. Strateški cilj presudan je za koheziju među pobunjeničkim skupinama, a predstavlja željeno krajnje stanje pobunjenika. Zamjena vlasti samo je jedan od koraka na tom putu. Operativni ciljevi su oni kojima pobunjenici teže kao dijelu cjelokupnog procesa uništavanja legitimiteta vlade i postupnog uspostavljanja željenoga krajnjeg cilja. Primjeri

operativnih ciljeva su: izolacija vlade od diplomatske i materijalne potpore i veća međunarodna potpora pobunjenicima, uništavanje samopouzdanja vladinih čelnika, kadrova i oružanih snaga, što ih dovodi do abdiciranja ili povlačenja, uspostava državnih službi i uprave u područjima koja su pod pobunjeničkom kontrolom te osvajanje podrške ili zadržavanje neutralnosti kritičnih slojeva društva. Taktički ciljevi su neposredni ciljevi pobunjeničkih postupaka, poput psiholoških operacija ili napada i oduzimanja ključnih ustanova, a mogu biti psihološke i fizičke prirode.

4. OKOLIŠ I GEOGRAFIJA. Okoliš i geografija uključuju kulturne i demografske attribute, klimu i teren te su čimbenici koji utječu na sve sudionike u sukobu. Njihovi učinci najvidljiviji su upravo na taktičkoj razini pa mogu utjecati na odluke o strukturi sile, doktrini te taktikama, tehnikama i postupcima, raspodjeli pobunjeničkih napora između urbanih i ruralnih područja, usvajanju odgovarajućih organizacijskih i operativnih obrazaca, prelasku na novu fazu operacije, povratku na prijašnju fazu ili promjenu obrazaca, programa ili strategije, otvaranju novih operativnih područja.

5. VANJSKA PODRŠKA. Moralno priznavanje ciljeva pobune kao pravednih, politički aktivna promocija pobunjeničkih strateških ciljeva na međunarodnim forumima, resursi (novac, oružje, hrana, savjetnici i obuka), osposobljavanje, operativne i logističke baze – tipovi su vanjske podrške čije prihvaćanje može utjecati na legitimitet pobunjenika i protupobunjenika. Država ili grupa koja pruža podršku pobuni, pridaje svoj legitimitet grupi koju podržava pa prema tome može steći ili izgubiti legitimitet zajedno s pobunjeničkom ili protupobunjeničkom grupom koju podržava, a posljedice mogu utjecati na programe podržavajuće nacije koji nisu u svezi s pobunjeničkom situacijom. Vjerojatnost dugoročnog, skladnog odnosa između nacije i pobunjenika ili protupobunjenika koje podržava povećava se ako su njihovi ciljevi i ideologije kompatibilni, a smanjuje se ako su nespojivi.

6. FAZE I TEMPIRANJE. Faze SNI-ja kreću se od subverzivnih aktivnosti do uporabe oružane sile, trenutka u kojem pobunjenička strana otkriva svoju organizaciju i namjere. Pravodobno tempiranje, odnosno prepoznavanje situacije gubitka legitimiteta postojeće vlade ključno je za uspjeh pobune.

7. ORGANIZACIJSKI I OPERATIVNI OBRASCI. Pobune razvijaju organizacijske i operativne obrasce iz interakcije svih prije navedenih

faktora. Subverzivni pobunjenici prodiru u političku strukturu kako bi je kontrolirali i koristili u svoje svrhe. Oni traže izborne i imenovane funkcije te selektivno primjenjuju nasilje kako bi prisilili glasače, zastrašili službenike i poremetili i diskreditirali vladu. Nasiljem se želi pokazati sustavu kako je nesposoban. To također može izazvati vladu na pretjerano nasilan odgovor, što dodatno narušava njezin legitimitet. Posebno odijeljeni oružani element obično izvršava pobunjeničko nasilje. Politički element vodi oružani element i omogućuje manevriranje kontrole postojeće političke strukture.

Subverzivna pobuna najčešće se pojavljuje u tolerantnom političkom okruženju, u kojem pobunjenici mogu koristiti i legalne i ilegalne metode. Tipična subverzivna organizacija sastoji se od legalne stranke koja podržava tajni element koji djeluje izvan zakona. Nacistički uspon na vlast u 1930-im godinama primjer je ovog modela.³⁴ Subverzivne pobune primarno predstavljaju problem za policiju i unutarnje obavještajne agencije, dok snage nacionalne obrane obično imaju samo podržavajuću ulogu.

U drugom obrascu pobunjenici se infiltriraju i u vladine institucije, a njihov je cilj uništiti sustav iznutra. Obično pobunjenici ne otkrivaju svoju pripadnost ili program, a njihovo nasilje ostaje prikriveno dok institucije ne oslabe toliko da nadmoćna organizacija pobunjenika ne preuzme vlast. Ruska revolucija iz listopada 1917. godine ili lenjinistički model, slijedili su ovaj obrazac.³⁵

Postoje dvije različite varijacije uništavanja sustava iznutra. Prvi je konstruiranje masovne narodne revolucije bez vođe. Sandinističko preuzimanje Nikaragvanske revolucije upravo je takav slučaj u kojem pobunjeničko vodstvo dopušta da narodna revolucija uništi postojeću vladu.³⁶ Pobunjenički pokret tada preuzima vodstvo aktivirajući svoje jedinice za vođenje obnove po njegovim smjernicama te pruža discipliniranu strukturu za kontrolu birokracije. Masovna narodna revolucija tada se udružuje oko te strukture. Druga varijacija je revolucija gerilskim ratovanjem, čiji je

34 Vidi više: Thomas Childers: *The Third Reich: A History of Nazi Germany*, 2017., Ian Kershaw: *The Nazi dictatorship*, 1985., Michael Burleigh: *Treći Reich: Nova povijest*, 2012. i tu navedena literatura.

35 Vidi više: Sean McMeekin: *The Russian Revolution: A New History*, 2017.

36 Vidi više: Thomas Walker: *Revolution and Counterrevolution in Nicaragua*, 1991.

najpoznatiji primjer kubanski model revolucije.³⁷ Ona proizlazi iz skrivenih jakih uporišta u atmosferi raspadajuće legitimnosti. Pobunjenici grade nove institucije i uspostavljaju kontrolu na temelju te podrške. Kubanska revolucija slijedila je ovaj obrazac. Kubansko iskustvo pokrenulo je više od 200 posljedičnih imitirajućih (većinom neuspješnih) revolucionarnih pokušaja, uglavnom u Latinskoj Americi. To međutim ne diskreditira ovaj model pobune, nego ističe važnost određenog skupa okolnosti za uspješnost. Presudnu ulogu za ovaj model ima pravodobno tempiranje pa pobuna mora sazrijevati istodobno kako vlada gubi legitimitet i prije pojave bilo kakve alternative. Nikaragvanska pobuna kombinirala je ovaj model s političkom koalicijom široke fronte, što pokazuje sintezu metodologija tipičnih za uspješne pobune. Općenito, pobune vođene po ovom obrascu problem su policije i obavještajnih službi, dok obično uključuju nacionalne obrambene snage samo u ulozi pojačanja. Međutim, ovaj tip pobune također može zahtijevati izravnije sudjelovanje redovnih oružanih snaga.³⁸

Pobuni koja je usmjerena na masu cilj je postizanje političke i oružane mobilizacije velikog narodnog pokreta. Za razliku od prethodna dva modela, pobunjenici orijentirani na masovnost ističu stvaranje političke i oružane legitimacije izvan postojećeg sustava. Njihov je fokus na stvaranju velike oružane sile sastavljene od gerilaca, uz izgradnju baze aktivnih i pasivnih političkih pristalica. Pobunjenici planiraju dugotrajnu kampanju povećanja nasilja kako bi uništili vladu i njezine institucije izvana. Njihov pokret uspostavlja suparničku vladu koja otvoreno proglašava svoj legitimitet. Dobro organizirani, koristeći propagandu i gerilsku akciju, vođe pobune mobiliziraju snage za izravan vojni i politički izazov vladi. Primjeri ovog modela su komunistička revolucija u Kini³⁹, pobuna Vietkonga⁴⁰ i pobuna

37 Vidi više: Luiz Martinez-Fernandez: *Revolutionary Cuba: A History*, 2014.

38 FM 100-20, Chapter 2: Support For Insurgency And Counterinsurgency, nepaginirano (<https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/100-20/index.html>, pristupljeno 10. 8. 2020.).

39 Vidi više: Timothy Cheek: *Mao Zedong and China's Revolutions*, 2002.

40 Vidi više: Seth Jones: *Waging Insurgent Warfare: Lessons from the Vietcong to the Islamic State*, 2016.

marksističke gerile u Peruu.⁴¹ Jednom uspostavljene, masovno orijentirane pobune izrazito su otporne zbog velike dubine organizacije. Da bi ih se porazilo, potrebno je koordinirano djelovanje svih grana vlasti, uključujući oružane snage.

Tradicionalna pobuna obično proizlazi iz vrlo specifičnih pritužbi i u početku ima ograničene ciljeve. Ona potječe iz plemenskih, rasnih, religijskih, jezičnih ili drugih skupina. Pobunjenici drže da je vlada uskratila prava i interese njihove skupine i rade na njihovu uspostavljanju ili vraćanju. Oni često traže izuzeće iz vladine kontrole putem autonomije, a rjeđe svrgavanje vlade ili kontrolu nad cijelim društvom. Njihova upotreba nasilja može se kretati od štrajkova i uličnih demonstracija do terorizma ili gerilskog načina ratovanja. Ovakva vrsta pobuna može prestati ako vlada popusti zahtjevima pobunjenika. Primjeri ovog modela uključuju pobunu mudžahedina u Afganistanu prije povlačenja Sovjeta⁴², pobunu Igboa u Nigeriji⁴³ i pobunu tamilskih separatista na Šri Lanki.⁴⁴ Zajednički nazivnik ovim pobunama bila je želja manjinskih skupina za ostvarivanjem prava na autonomiju koja proizlazi iz potrebe za potvrđivanjem vlastitog etničkog identiteta.

Srž sukoba niskog intenziteta uglavnom je političke prirode, stoga je isključivo vojno djelovanje koje nije praćeno političkim, rijetko dovoljno za suzbijanje pobune. Iako su kroz povijest vlade velikih sila imale uspjeha u vojnom aspektu sukoba, kao što je primjer Francuske u Alžiru ili SAD-a u Vijetnamu, politička legitimnost vlade ipak je bila izgubljena ili nikad nije ni uspostavljena.⁴⁵ Vlade obično te pobune tretiraju kao vojne probleme jer im je jasan cilj primjena sile. Međutim, trajno rješenje zahtijeva značajne političke akcije. Različite skupine unutar istog cjelokupnog pokreta mogu usvojiti različite obrasce. To upozorava na nespojivost u vodstvu, ideologiji

41 Vidi više: Alberto Vergara, Hillel David Soifer: *Politics After Violence: Legacies of the Shining Path Conflict in Peru*, 2019.

42 Vidi više: Angelo Rasanayagam: *Afghanistan: A Modern History*, 2003.

43 Vidi više: Peter Baxter: *Biafra: The Nigerian Civil War, 1967-1970*, 2014.

44 Vidi više: Jon Lee Anderson: *Death of the Tiger: Sri Lanka's brutal victory over its Tamil insurgents*, *The New Yorker*, 10. January 2011.

45 John P. Cann, *Low-intensity conflict, insurgency, terrorism and revolutionary war* u „Palgrave advances in modern military history”, 2007., 117.

ili ciljevima. Nijedna pobuna ne slijedi isključivo jedan obrazac, što je vidljivo iz navedenih primjera, nego svaka razvija jedinstvene karakteristike primjerene vlastitim okolnostima. Metode se mijenjaju kako se mijenjaju i uvjeti, tako da ovi obrasci mogu poslužiti kao korisno polazište za usporednu analizu.⁴⁶

Jedna od najosnovnijih i najprihvaćenijih premisa na kojima se temelji sukob niskog intenziteta je premissa da je civilno stanovništvo najkritičniji čimbenik niskog intenziteta ratovanja. Civilni sukobi zamagljuje razliku između civilnog i vojnog participiranja, prikrivajući pravu prirodu takvih sukoba, čime se izbjegava antagonizirati nacionalistički osjećaj među lokalnim stanovništvom. U procesu *civiliziranja* sukoba, civili se mogu koristiti na različite načine. Jedan od primjera naoružavanje je pobunjeničke skupine „kontraša“ za protuvladina djelovanja u Nikaragvi.⁴⁷ Suprotan primjer je mobilizacija i naoružavanje za zaštitu vladinih instalacija protiv napada pobunjenika, kao što je bio primjer s Civilnim demokratskim snagama (CHDF) na Filipinima 1980-ih godina.⁴⁸ Tijekom Reaganovih godina *civiliziranje* revolucionarnog ili kontrarevolucionarnog sukoba u ciljanoj državi omogućilo je SAD-u ostvarivanje vojnih i drugih intervencionističkih ciljeva putem opunomoćenika.⁴⁹ Srž doktrine sukoba niskog intenziteta, a posebno njezin značaj, predstavljaju izravna nastojanja američke administracije i Pentagona da pronađu rješenja za efikasniju prisutnost, utjecaj i prodor u područja bogata energetske resursima (središnja i jugoistočna Azija, Bliski i Srednji istok, Južna Amerika i sjeverna Afrika). Živojinović u svojoj doktorskoj disertaciji zaključuje kako će primjena i dalja razrada ovog doktrinarnog koncepta poslužiti u sljedećim godinama kao matrica za kreiranje i oblikovanje novih strateških konceptata za ostvarivanje politike dominacije na globalnoj razini.⁵⁰

46 FM 100-20, Chapter 2: Support For Insurgency And Counterinsurgency, nepaginirano (<https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/100-20/index.html>, pristupljeno 10. 8. 2020.).

47 Walker, 1991.

48 Alfred W. McCoy, *An Anarchy of Families: State and Family in the Philippines*, 2009.

49 Molloy, 20.

50 Živojinović, 126.

Mobilizaciju civila možemo, dakle, držati jednim od glavnih čimbenika sukoba niskog intenziteta. Iz tog proizlazi i povezanost Clausewitza s idejom sukoba niskog intenziteta, mnogo prije nego je ona formalizirana. U poglavlju pod nazivom *Naoružavanje naroda* on ističe:

„Sustav otimanja, nagli razvoj vojski u goleme snage uz pomoć njega i opće vojne obveze, uporaba pričuvne vojske, sve te stvari, ako se polazi s nekadašnjega ograničenog vojnog sustava, leže u istome smjeru, a u tome smjeru leži i poziv na ustanak i opće naoružanje naroda. Ako su prva od ovih novih pomoćnih sredstava prirodna i nužna posljedica odbačenih ograda i ako su snagu onoga tko se prvi poslužio njima toliko ojačali da je on za sobom povukao i protivnika koji ih je morao prihvatiti, to će biti slučaj i s narodnim ratom. U većini slučajeva bi onaj narod koji se njime razumno služio dobio razmjernu prevagu nad onima koji preziru njegovu uporabu.”⁵¹

Još jedan od čimbenika na kojima počiva sukob niskog intenziteta čine paravojne skupine koje predstavljaju „političke, oružane organizacije koje su po definiciji izvanmilitarne, izvandržavne, neinstitucionalne jedinice, ali koje se mobiliziraju i djeluju uz pomoć važnih saveznika, uključujući frakcije u državi.”⁵² Dok su službeno ilegalne, paravojne skupine imaju pristup resursima općenito ekskluzivnima za državu, a omogućenima od političkih i vojnih saveznika. Paravojne skupine mogu se držati vrlo važnim čimbenikom u onome što Mary Kaldor naziva „novim ratovima”, u kojima glavni borci „posuđuju pobunjeničke tehnike destabilizacije kojima je cilj širenje straha i mržnje.”⁵³ Poput Kalderovih agresora „novog rata”, paravojne skupine koriste „protjerivanje kroz sredstva poput masovnih ubojstava i prisilnog iseljavanja”⁵⁴, kako bi se kontrolirali ili eliminirali oni kojima se protive. Iako političke naravi, paravojne skupine nemaju legitimitet države iza sebe pa su stoga pogodne za manipuliranje i korištenje u sukobima niskog intenziteta od strane vladinih agenata.⁵⁵

51 Clausewitz, 389.

52 Jullie Mazzei: *Death Squads or Self-Defense Forces?*, 2009., 4.

53 Mary Kaldor: *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, 2001., 8.

54 Isto, 8–9.

55 Mazzei, 5–6.

Zaključak

Vojni mislioci u promišljanju vojne znanosti prakticiraju naučena uvjerenja kojih se strogo drže. Promjena se javlja kad anomalija potkopa postojeće tradicije vojne prakse pa dolazi do pomicanja paradigme, iz koje zatim nastaju nove pretpostavke ili rekonstrukcija prethodnih. Od Napoleonovih ratova pa sve do nedavno dominirala je paradigma industrijskog rata među državama koji je počivao na dva ključna elementa – državi i industriji. Na strateškoj razini rat bi najčešće bio odlučen masivnim korištenjem sile kako bi se slomio protivnik.

Koncept SNI-ja u strateškom i doktrinarnom pogledu ponajprije donosi novitete u načinu pristupanja strateškoj misli. Naime, sam koncept SNI-ja razvijan je iz prakse, iz sudjelovanja samih nacija u sukobima, a ne iz apstraktnih koncepcija, kako bi se pružio kontekst koji omogućava razumijevanje najnovijih ratnih iskustava, odredilo što potvrđuje postojeće mišljenje, a što ne potvrđuje, te se prema tome prilagodilo strateško razmišljanje.

Prilagodba vojne strategije postojećim uvjetima ostvaruje se kroz stvaranje doktrine koja utječe na organizacijsku strukturu, određuje smjer modernizacije te uspostavlja standarde profesionalizacije. Profesionalizacija vojne sastavnice predstavlja oblik univerzalne modernizacije na tehničko-tehnološkom, ali i operativnom području, kojim se određuje nova paradigma ratovanja u kojem koncept SNI-ja predstavlja najpovoljniji tip sukoba u globalnom dobu.

Možda je SNI više nego išta koncept koji ponajprije funkcionira na strateškoj razini. Taktički obrasci vođenja sukoba gotovo su nevažni, bitno je samo iskoristiti odgovarajuće resurse za postojeće uvjete. Integracija različitih tipova ratovanja, od kiberratovanja preko informacijskog do konvencionalnog te efektivno, sinkronizirano i kombinirano djelovanje svih vojnih sastavnica postaju ključne odlike budućih sukoba. Koncept SNI-ja u sebi objedinjuje oba fenomena, što ga čini itekako relevantnim danas.

Rat je imitativna i reciprocitetna aktivnost, što znači da aktivnosti jedne strane izazivaju konkretnu reakciju druge. Zbog toga je važna uspostava

različitih etičkih i normativnih okvira unutar kojih će se rat voditi, kako se ne bi prekoračile dopuštene granice nasilja i prešlo u barbarstvo. Strategija i doktrina moraju biti podređene etici kako bi se zadržalo dostojanstvo rata. Upravo je SNI zbog svoje ograničene uporabe vojnih sredstava „najprimjereniji“ način vođenja rata u modernom dobu, iz razloga što su nas katastrofe prošlih velikih konvencionalnih ratova (posebice dvaju svjetskih ratova), naučile ili barem trebale naučiti kako sukobi u kojima vojna djelovanja, odnosno *militarizacija*, nisu ograničeni dolaze s prevelikom cijenom. Clausewitzova ideja rata kao organiziranog nasilja za postizanje političkih ciljeva, na primjeru SNI-ja može se nadopuniti idejom prilagodbe sigurnosnim izazovima modernog doba, u kojem nasilje nije ključni aspekt sukoba, nego samo jedno od sredstava koje ostvaruje željeni učinak tek kroz integraciju s ostalima (ekonomskim, informacijskim i sl.).

Literatura:

Anderson, Jon Lee. (10. January 2011) *Death of the Tiger: Sri Lanka's brutal victory over its Tamil insurgents*, The New Yorker,.

Asprey, Robert B. (1975) *War in the Shadows: The Guerrilla in History*, New York: Doubleday & Company,.

Baxter, Peter. (2014) *Biafra: The Nigerian Civil War, 1967-1970*. Warwick: Helion and Company,.

Bilandžić, Mirko. (2014) *Sjeme zla: uvod u studije terorizma*. Zagreb: Despot infinitus.

Bilandžić, Mirko. (2010) *Sjeme zla: elementi sociologije terorizma*. Zagreb: Plejada: Synopsis.

Boot, Max. (2002) *The Savage Wars of Peace: Small Wars and the Rise of American Power*. New York: Basic Books.

Burleigh, Michael. (2001) *Treći Reich: Nova povijest*. Zapešić: Fraktura, 2012. Calif.: Stanford University Press.

Cann, John P. (2007) *Low-intensity conflict, insurgency, terrorism and revolutionary war* u „Palgrave advances in modern military history”.

- Cheek, Timothy. (2002) *Mao Zedong and China's Revolutions*. Boston: Bedford/St. Martin's.
- Childers, Thomas. (2017) *The Third Reich: A History of Nazi Germany*. New York: Simon and Schuster.
- Clausewitz, Carl von. (2010) *O ratu*. Zagreb, Mozaik knjiga.
- Crozier, Brian. (1960) *The Rebels, A Study of Post-War Insurrections*. Boston: Beacon Press.
- Dean, David. (1986) *The Air Force role in Low-Intensity Conflict*. Alabama: Air University Press.
- Debray, Regis. (1967) *Revolution in the Revolution*. New York: Grove Press, Inc.
- Field Manual 100-20* (<https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/army/fm/100-20/index.html>).
- Galula, David. (1964) *Counter-Insurgency Warfare, Theory and Practice*. Greenwood Publishing Group.
- Geldenhuy, Janie J. (1984) *Rural Insurgency and Counter-Measures u „Revolutionary Warfare and Counter-Insurgency“*. Pretoria: Institute for Strategic Studies.
- Green, T. N. (1963) *The Guerilla and How to Fight Him*. New York: Frederick A. Praeger.
- Gwynn, Charles. (1936) *Imperial Policing*. London: Macmillan & Co. Ltd.
- Joint Publication 3-0, (2017) *Doctrine for Joint Operations*.
- Jones, Seth. (2016) *Waging Insurgent Warfare: Lessons from the Vietcong to the Islamic State*. Oxford University Press.
- Kaldor, Mary. (2001) *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. Stanford.
- Kershaw, Ian. (1985) *The Nazi dictatorship*. London: Edward Arnold.
- Kiralj, Davor. (2008) *Sukobi niskog intenziteta: sigurnosna osnovica procesa globalizacije* (diplomski rad). Zagreb.

- Kitson, Frank. (1971) *Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency and Peacekeeping*. Pennsylvania: Stackpole Books.
- Lawrence, T. E. (1996) *Seven Pillars of Wisdom*. Wordsworth Editions Ltd.
- Martinez-Fernandez, Luiz. (2014) *Revolutionary Cuba: A History*. University Press of Florida.
- Mazzei, Jullie. (2009) *Death Squads or Self-Defense Forces?*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- McCoy, Alfred W. (2009) *An Anarchy of Families: State and Family in the Philippines*. University of Wisconsin Press.
- McCuen, John. (1966) *The Art of Counter-Revolutionary War*. Pennsylvania: Stackpole Books.
- McMeekin, Sean. (2017) *The Russian Revolution: A New History*. New York: Basic Books.
- Molloy, Ivan. (2001) *Rolling Back Revolution: The Emergence of Low Intensity Conflict*. London: Pluto Press.
- Motley, James. (1985) *A Perspective on Low-Intensity Conflict* u „Military Review“, January.
- Rasanayagam, Angelo. (2003) *Afghanistan: A Modern History*. London: I. B. Tauris.
- Raus, Juri. (1986) *LIC-Another Definition* u „Military Review“, December.
- Sarkesian, Sam. (1984) *America's Forgotten Wars*. Westport, Conn.: Greenwood Press.
- Small Wars Manual*, 1940.
- Tanham, George, Douglas S. Blaufarb. (1989) *Who Will Win? A Key to the Puzzle of Revolutionary War*. Milton Park: Taylor & Francis.
- Tatalović, Siniša. (1994) *Strategija obrane i rat u Hrvatskoj* u „Politička misao vol. XXXI“.
- Triquier, Roger. (1961) *Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency*. London: Pall Mall Press.

van Creveld, Martin. (1991) *The Transformation of War*. New York: The Free Press.

Vergara, Alberto, Hillel David Soifer. (2019) *Politics After Violence: Legacies of the Shining Path Conflict in Peru*. Austin: University of Texas Press.

Walker, Thomas. (1991) *Revolution and Counterrevolution in Nicaragua*. Boulder: Westview Press.

Živojinović, Milan. (2016) *Protivrečnosti strategije sukoba niskog intenziteta i međunarodnog prava u kontekstu sukoba u SFRJ* (doktorska disertacija). Beograd.

Žunec, Ozren. (1998) *Rat i društvo: ogledi iz sociologije vojske i rata*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

O autoru

Poručnik Tin Guštin, mag. hist. (tingustin4@gmail.com), magistrirao povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2016. godine. Zapovjednik voda u Topničko-raketnoj bojni u Benkovcu. Polaznik poslijediplomskog sveučilišnog studija *Povijesti* na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu (tema rada: *Stvaranje, razvoj i transformacija Hrvatske vojske u Domovinskom ratu*).